

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi romai kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot ingyen, díjajkért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

Ugy a Lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Nagy és emlékezetes ünnepélyességekre készül a magyar katolikus egyház. Folyó évi okt. 28-án üli meg ugyanis *Simor János* bibornok-hercegprímás, esztergomi rsek ő eminentiája áldozárrá szenteltetésének, illetve első miséjének félszázados évfordulóját.

És a magyar kath. egyház első főpapjának ezen ünnepét, az ünneplő magas személyéhez méltóan, az őt környező osztatlan szeretet és általános tiszteletnek egészen megfelelően kívánja megünnepelni.

Ugyanis, ha a nagymérvű mozgalmat tekintjük, mely országszerte megindult a küszöbön álló jubileum megünnepélése érdekében, bátran kimondhatjuk, hogy Magyarország századok óta nem látott fényes ünnepélyességeknek néz elébe.

A legfelsőbb köröket József főherceg egész családjával fogja képviselni az ünnepélyen. A törvényhozás mindkét háza fényes küldöttségek által fog az ünnepélyben részt venni. A főváros kath. polgársága egy valóban műremeket képező pástorbotlat kedveskedik a hőnszeretett főpásztorinak.

A fővárosi törvényhatóságok, egyházi és polgári megyék s különféle testületek diszalbumokban, fölíratokban és számos tagu küldöttségek által fogják kifejezni hódolatukat. A magyar főpapság személyesen vesz részt a nagy ünnepélyben s országszerte megtartandó „Tedeum”-okban száll fell milliók háladala és buzgó imája a magas jubiláló hoszszu, boldog életeért.

És méltán.

Mert a biboros jubilálónak akár magas állását, akár széleskörű, mély tudományát, akár honfiúi és papi erőnyeit, akár kifogyhatatlan bőkezűségét tekintjük, melylyel a művészet, tudomány és jótékony-ság oltárain igazán fejedelmileg áldozni szokott, minden tekintetben megérdemli, hogy Magyarország első főpapjának jubileumát egy ünnepelje meg, mint a miként azt megünnepelni készül.

De hangzatos szavak helyett szóljanak ez érdemben a tények, melyeknek fényes sorozata valóban „monumentum aere perennius,” melyet a nagy jubiláló önmaga emelt tetidus, hoszsu életpályáján dicső nevének.

Simor János bibornok-hercegprímás született Székesfehérvárrt, 1813. aug. 23. jómódu iparos szülékől. Tanult ugyanott s Budán.

1828. szept. 17. bevétetett Rudnay Sándor bibornok h.-prímás által az esztergom-megyei növendékpapok közé, s küldetett Pozsonyba, az Emericumba; hol két évet töltött. Azután Nagyszombatba, hol két évig bölcsészetet hallgatott. Ugyanitt fölvetta a kisebb rendeket 1861. évben Jordánuszy Elek püspöktől.

1833. Pazmaneumba (Bécsbe) küldték a hittin hallgatására, hol négy évet töltött. Itt letette a hittani szigorlatokat; bíblicumból 1834. nov. 24., dogmaticából 1836. jul. 18.

1836. okt. 18. lett subdiakonus, okt. 24. diakonus. Presbyterré szenteltetett 1836. okt. 28. Ürményi Péter segéd-püspök által. Első miséjét tartotta Székesfehérvárrt, nov. 5.

1837. febr. 24. kinevezetett káplánynak a budapesti Terézvárosba. Ugyanezen év okt. 28. letette a szigorlatot az erkölcsstan és pastorálisból.

1839. szept. 22. kinevezetett az egyetemhez egyházi szónoknak s hittanárnak.

1840. jul. 31. Pazmaneumba küldetett tanulmányi felügyelőnek. Ugyanitt bevégezte szigorlatait 1841. jun. 7. a történelemből, s decz. 28-án tudorrá avatták fel.

1842. jul. 14. Bajnára presentáltatott plebánosnak s aug. 3. kapta az investitúrát. Ugyanitt négy évig lelkészkedett.

1846. jul. 29. Az esztergomi nagyobb papnöveldebe, az ugynevezett presbyteriumba kinevezetett tanárnak, hol a pályavégzett növendékeknek az egész hittanból tartott dogmatikus, történeti és jogi előadásokat.

1848. Érseki titkár lett.

1850. jan. elején meghívást kapott a bécsi sz. Ágostonról nevezett fensőbb hittani intézetbe, hol mint igazgatónak, a történelem és egyházi jog lett szakmája. Együttal cs. kir. udvari káplány lett.

1851. a birodalmi miniszteriumba lépett mint osztálytanácsos; ugyanazon évi februárban székesfehérvári kanonok lett s nemsokára széplaki apát.

1854. Miniszteri tanácsos.

1857. Győri püspök, jun. 29. Esztergomban püspökké szenteltetett, s jul. 5. elfoglalta püspöki székét.

1857. decz. 18. Kis seminariumot alapított.

1858. Megújította s eredeti góth modorba helyezte a püspöki lak kápolnáját, melyet valaha Dóczy püspök építtet.

1859. A győrszigeti plebániatornyot építtette.

1860. Rákosi palotájában (Sopron mellett) üvegfestési intézetet alapított (elsőt hazánkban.) Vezetője volt Wilfing, soproni rajztanár, ki számos renovált templomba üvegfestményeket készített.

1861. Győrszigeten apáczárdát alapított, melynek negyvenezer frt alapítványt adott.

1862. Segélyalapot hozott létre az elaggott papok részére, maga 6 ezerrel, s a mig püspök volt, évenként 200 frttal járulván hozzá.

1864. A székesegyházat teljesen renováltatta 60 ezer frtnyi költséggel; a Héderváry-kápolnát az eredeti góth modorba helyezte vissza, üvegfestményekkel ellátta.

1865. Belső titkos tanácsos.

1867. jan. 20. kinevezetett esztergomi érsekké.

1867. febr. 22. Praeconisatott.

1867. május 6. felszentelte utódját (Zalka Jánost) Győrött.

1867. május 10. Esztergomba érkezett, s 16. ünnepélyesen elfoglalta az érseki székét.

1867. jun. 9. koronázta Budán a királyt.

1869. évben befejezte a basilika építését, felszentelvéen az oszlopos csarnokot.

1870. A Vatikáni zsinaton részt vett, (1869. decz. 8. — 1870. júliusig,) hol mint a hittani bizottság tagja működött.

1871. márcziusban tartotta az autonómiai gyűléseket Pesten.

1872. óta minden esztergom-egyházmegyei szegényebb sorsu káplánynak 100 frtnyi segélyt ad, a mi évenként 12,000 frtot tesz ki.

1872. április 21. hálaadó istenitisztelet tartatott az egész megyében, hogy veszélyes betegségéből fölgyógyult. Isten iránti hálából arany szentségmutatót ajándékozott az székesegyházának, melynek értéke 18 ezer forint.

1872. szept. végén megtartotta a lelkigyakorlatokat s azóta közönségesen minden második évben tartatnak meg.

1872. nov. 3. felavatta a kerek Anna-templom melletti nőzárdát (Sz. Vincze leányai számára), melyet azon városrész gyermekei számára alapított, hol a nénék iskolában és óvodában tanítanak.

1873. A sasvár kerületi papság arany-tollal hódolt ő eminenciájának, mint ki a vatikáni zsinat határozatait oly szépen értelmezte.

1873. decz. 22. kinevezetett bibornoknak. Ő emja XV., mint esztergomi érsek. Mint Magyarhoni főpap a XX. bibornok.

1874. jan. 13. a király ő felsége adta rá a bibornoki biretumot, a mi Budán (illetőleg a házában) először történt.

1874. márcz. 7. ünnepelte Esztergomban Aquinoi szent Tamás halálának kétszázados évfordulóját, fényes beszédet tartván.

1874. aug. 27. felavatta a várfoki sz. István kápolnát (Esztergomban), melyet 12 ezer forintnyi költséggel Lipert építész terve szerint megújított.

1875. nov. 22. felszentelte a bajnai iskolát, melyet építtetett.

1875. aug. 25. felszentelte a Bakács-kápolnát, melynek mennyezeti kupját 10 ezer frtnyi költséggel Detoma művész által csináltatta.

1875. okt. 12. megnyitott az érseki képtár, mely immár 502 jeles képet foglal magában.

1876. márcz. és ápril. hónapokban 28 napon át 700 esztergomi embert élelmeztetett, kiket az árviz hajlékaikból kiűzött.

1877. febr. 22. a főegyházmegyei papi segélyalapra 20 ezer frtot adott.

1877. okt. 28. felavatta a komáromi leánynövelde és iskolát, melyet 80 ezernyi költséggel alapított.

1878. Rómába utazott, (immár nyolczadszor) hogy a pápaválasztásban részt vegyen. Febr. 20. másfél napi conclave után (az ő szavazatával is) pápa lett XIII. Leo.

1880. Az eszt. basilika kincseit, melyeket elődjei közt leginkább sokasított, fényképekben kiadta, leíratta s 60 példányban a nagy közönséggel megismertette.

1880. febr. 22-én százezer frt alapítványt tett a szegény iskolatanítók segélyezésére.

1880. októberben megnyitott a józsefvárosi (Budapest) leányiskola melyet alapított és építtetett 95 ezer frtnyi költséggel, s az apácák vezetésére bízott. Ugyancsak a tanító apácák számára alapított zárdát Sopronban, Léván, Érsekújvárt, másokat segélyezett, mint pl. a selmeczi stb. stb.

1881. Megjelent öt kötetes munkájának első kötete, ily cím alatt: Joannis Cardinalis Epistolarum pastoralium et instructionum selectarum volumen primum. Strigonii.

1882. jun. 29. az eszt. egyház ünnepélyesen megülte 25. éves püspöki jubileumát. Ezen alkalommal a Székesfehérvárrt alapítandó árvaházra adott 100 ezer forintot. A nagyszombati káptalan fölségítésére 100 ezer forintos alapítványt tett.

1882. decz. 8. fölavattatott Pázmány remek márvány szobra az eszt. bazilikában.

1882. decz. 30. bevonult az új palotába, melyet 600,000 frton építtetett s az érsekségnek ajándékozott.

1883. A megyei elaggott papok segélyalapjának növelésére 100,000 frttal járult.

1883. okt. 28. ünnepelte fényes beszéddel Esztergom törököktől való felszabadulásának 2 százados évfordulóját.

1884. május 12. a löveni kath. egyetem, ötven éves jubileuma alkalmával kinevezte tiszteletbeli hittudornak.

1884. befejeztetett a primási kórház, melyet Ő Emja 90,000 frtnyi költséggel emelt s minden szükségessel felszerelt.

1885. márcz 5. elhatározta, hogy az esztergomi basilika kupoláját 180,000 ezer frtnyi költséggel márványba burkolja s Detoma márványozó művész által Lippert építész tervei szerint május 1-én munkához fogott.

1885. márcz. 12. Kétszázezer frtot adott át az eszterg. káptalannak, mint alapítványt egy Nagyszombatban felszerelendő árvaház számára. Házat is vett már.

1885. október 6. felszentelte Drégelyen a Szondy-kápolnát, melyet huszezer forintot építtetett. — Azonkívül számos templomot alapjaiból építtetett, mint a bárkányit; többet lényegesen megújított, mint a párkányit, stb. stb.

A kepe a Székelyföldön.

(Vége.)

Ezen eljárás eléggé mutatja, mely ingatag volt azon alap, melyre a gyergyó szent-miklósi község a kepe megváltását 1859. óta alapította. Azonban a nevezett község jelen határozata sem nyújt nagyobb biztosságot a kepe megváltásának állandósítására. Ugyanis már a határozatban mondatik: „a kepe . . . pénzre fordíttassék” ideiglenesen, míg a közönség másképp fog intézkedni.“ Ideiglenesen akarja tehát a község a kepe megváltani, mi által az állandóság egészen elesik. Továbbá, ha tekintjük az ajánlott biztosítékot, ez sem nyújthat állandóságot. Mondatik a határozat 2-ik pontjában: „A fundus, melyből a megváltandó kepe fizetneti fog a székely tizedek által füst szám szerint korábban használt s ideiglenesen a közönség közszükségei fedezésére a közönség rendelkezése alá bocsátott havasi birtokok leendnek.“ 5-ik pontban: „az idegenségtől, azaz olyanoktól, kik a kepe megváltásra fordított székely birtokok haszonvételéhez nem jogosultak, fizetési képességök szerint a kepetartozás beveendő a közönség pénztára javára.“ Vajjon nem jöhetnek idők elő, mint jöttek eddig is, hogy a községnek minden jövedelme községi czélok és szükségletekre igénybe vetessék? Hol leend ekkor a garancia, hogy a plébános akkor is megkapja fizetését, midőn a községi pénztár fizetésképtelen, mint volt ezelőtt két évvel, midőn a kepe nék természetményekbeni fizetése újra életbe léptetett?

Ezeknek alapján van szerencsém a felséges kir. fő-kormányshéknak tiszteletteljesen nyilvánítni, hogy én a kepefizetésnek a legrégibb ususon, országos törvényeken és egyezményeken alapuló gyakorlatától elvileg el nem állhatván, a gy.-szent-miklósi község képviselőtének határozatát, melynél fogva a kepe az ottani egyházi szolgáknak pénzzel megváltassék, el nem fogadhatom, kérvén a tetséges főkormányshéket, miszerint a nevezett községet arra felhívni kegyeskedjék, hogy ez a kepe fizetése ügyében a legrégibb gyakorlat és országos törvényekhez alkalmazza magát.“

Ime így hangzanak az anteakták, melyek egyhangulag kimondják azt, hogy a kepe természetményekbeni fizetésének készpénz-fizetéssé való átváltoztatása sem a nép, sem az egyházi szolgák részére nem tanácsos.

Azonban

tekintettel azon nehézségekre, melyeknek a kiküldött bizottságok mindegyike oly élénk kifejezést adott;

tekintettel arra, hogy már Haynald Lajos volt kegyes főpásztorunk, midőn Keserü Mózes és Kedves István apákanonoknak, mint az I. 8-ik pont alatt említett bizottság tagjainak adott, és 1863-ki nov. 4 én 2544. sz. a. kelt utasításában azon okokat említette fel, melyek alapján a kepe nék természetményekben való fizetését fentartatni óhajja, egyszersmind aggodalmait is felsorolja, melyek e nyilatkozatra kényszeríték: „Az ügyet azon népre nézve, melynek jólétét mindnyájan egész erőnkkel előmozdítani óhajtanók, tűz és víz közt állónak látom;“

tekintettel arra, hogy a modern állameszme terjedésével, a természetményekben teendő szolgálatokat megszüntetni törekednek és a kepe kivételése jelenlegi módozata a mostan felkapott felfogások miatt igazságtalannak tartatik, ha a kepe nék természetményekbeni fizetését elvben fentartandónak tartom is, annak arányosb kivetését kívánatosnak és lehetségesnek, átváltoztathatását az alább felhozandó feltételek alatt megengedhetőnek véleményezem.

Az indokokat véleményem támogatására újból magukból a kepe nék vonatkozó constitutiókól meritem, melyek arról tanuskodnak, hogy a kepefizetés módját illetőleg minden időben történtek változások. Így például:

1. Már a régibb végzésekben megengedtetett, hogy a kiknek semmi vetésök, vagy pedig semmi marhájok nincsen, pénzül fizessék a kepe nék, az özvegy asszonyok pedig, kik orsójokkal, gusalyokkal keresik kenyeröket, vásznat adjanak, a papnak két singet, a diáknak egyet;

2. azon esetre, ha az időjárás mostohasága miatt a föld szokott gyümölcsöt nem hozott, hogy az egyház szolgálai minden béröktől teljesen meg ne fosztassanak, a hivek egy kalangya őszi gabona helyett egy véka őszt s egy kalangya tavaszi helyett két véka tavaszt köteleztettek magul fizetni; ha pedig ezt sem voltak képesek megadni, a községes becsár szerint pénzben kellett kárpótlást nyujtaniok. Az erre vonatkozó 1717-ki ápril 9 én kelt Mártonfy féle constitutio eredeti szövege így szól:

„Si tempestate, aeris inclementia aut quovis alio casu superveniente defectu, terra fructum usitatum non produceret, eo tempore, ne ministri ecclesiae omni penitus mercede frustrerentur, pro gelima una tritici auctummalis unam metretam auctummalium; pro una gelima vernalium duas metretas vernalium solvere tenebuntur. Si vero neque id praestare possent, juxta communem aestimationem segetis eiusdem temporis in pecunia compensabunt.“ Ennek nyoma egyébaránt már a marosszéki, 1657-ki december 18-án Sükösd János erdélyi vicarius által megerősített constitutióban fordul elő, melynek 10-ik pontja így hangzik: „Minden megyékben, mikor kalangyában a buzát, zabot beszolgáltatják az egyházi embereknek, ugyanakkor a pénzzel és vékával tartozóknak bérek is eligazittassék.“

3. Antalfi János, erdélyi püspök az 1726-ki aug. 1-én Csik-Somlyón tartott generalis congregatióból így rendelkezik: „A marhás béradó emberek iránt juxta conclusionem Mártonfianam in puncto 4° megmaradván az usus, a marhátlanok iránt végeztetett, hogy egy napi favágással tartozzanak azon időben, melyben a fát mások beszolgáltatják.

Sőt olyan esetek is fordultak elő, hogy azok, kiknek ősziök nem volt, de tavasziök volt a zabon kívül, abból tortoztak öszbér helyett fizetni olyan formán, hogy egy kalangya buzáért, vagy rozszért, másfél kalangya árpat adtak, ha finom is volt az árpa. De még annak is van nyoma, hogy a lelkész, kántor és egyes kepefizető ily ecsetekben arra hatalmaztattak fel, hogy „convenialjanak, egyezzenek meg.“

TÁRCZA.

Julcsa az elrablott leányka.

Az ujkori rohamos fejlődés és haladás, melvek idejébe elbeszélésünk is átsap, a divatos költekezés és számítás nélküli rendszertelen gazdálkodás, az ezekkel járó elviselhetlen sok teher, melyek a nemzetre úgy, mint az egyes családokra ólomi súlylaval nehezédének, a különben is sivár élet keserű pecczeit napról-napra még érzékenyebben fájókká tevék és főképp némely családokban gyötrő nyomokat hagytak maguk után.

Hasonló sors jutott vala Kormossy Salamon családjának is keserű osztály részül. — Ezen ujkori terhek okozta sors kegyetlenül bánt el vele is. — Míg fiatalabb volt és gyermekéi neveltetése nem kívánt nagyobb áldozatokat, még csak tengette a maga és övéinek életét, de a család évei számának növekedésével nőttön nőtt a nyomor is. Igen, mert a hol tehetne nem igazolható utokat és módokat használván élethetési e-zközéinek gyarapítására, nem volt áldás tu-zott, nem helyes szorgalmán és sok árny környezte kerestein.

Salamonnak a tulajdonjogot eléggé nem becsülő eme eljárása végzettszerű csapásként súlyosodott családjára. Isten a szülők bűneit — mint az irás is mondja igen gyakran gyermekeiben, sőt a késő unokákban szokta megbüntetni.

A Salamon családját ért nagyobb csapások közé számítható azon körülmény is, hogy drága nőjét, ki családja anyagi s főképp erkölcsi életének éltető napja s még fenntartója vala, a kiméletlen halál korán kiragadá őt méltán zokogva kesergő gyermekeinek és hön szereteteinek ölelő karjaiból; s így a mindig mások kárán örvendve, azt kereső apa mord és hideg bánásmódja mellett az ártatlan gyermekek meg valának fosztva az édesanya anyagi védelmétől és vele a vallás utolsó vigasztól is.

Oh! szent Isten, minő kietlen is az élet, midőn az ember mindenektől elhagyott látva magát az édesanyai nevelés hiányában fájó szívének enyhítésére még a tiszta vallásosság isteni cseppjeiből sem képes magának vigasztalást meríteni! .

Nyomorultabb, szerencsétlenebb és kétségbeejtőbb helyzet ez a legrésesebb halálnál.

Salamon családjának nyomoruságos anyagi és erkölcsi állapota Elemérnek kimondhatlan kínos lelki fájalmakat okozta. Azért efeletti sajtó keblének érzetében, hogy testvére utáni családját e kettős nyomorusága közepett jobban segíthesse és boldogíthassa, elhatározta magát, hogy nem nősül meg. Ugy gondolkozték, ha benne, — miután már életének delét úgy is átlépte, — ki is hal a család, de Salamon testvére ágán — megmentve azt a

végnyomor és inségtől — élni fog. Ő pedig úgy akará, hogy ne csak éljen, de megörökítve virágozzék is.

Azonban ember tervez, Isten végez.

Elemér ezen vilóban becsülendő és magasztos eszmétől vezéreltetve, Salamonnak majd egyik, majd a másik gyermekét vérrokoni, sőt több, atvái gonddal ápolta és neveltette. Szóval: egyedüli örömét és vigasztalását találá abban, hogy elhatározása szerint testvére gyermekeit s bennök Salamon egész családját gyámolíthatá.

Ritka áldozatkészség ez épen napjainkban, midőn épen a testvérek közt merül fel a legtöbb ellenségeskedés és civódás.

Salamonban azonban Elemér példátlan jósága és szívmessége daczára folyton forrott a Kaini boszu és irigység alávaló indulata. Salamon minden nagyobbyszerű anyagi haladásnak és fejlődésnek ellensége valt. A közösségben pedig a legszebb vagyonnal és rendezett birtokkal egyedül Elemér rendelkezett. Ezt Salamon irigy szemmel kísérte. Mindig tervelt, számított gondolkodott, hogy Elemér birtokát, melvet ő napról-napra szépen gazdagított, valamiképp magáénak tehetné. . . .

Már az is visszatetszett furfangos lelkének, hogy Julcsát az árva leánykát, az ő gyermekeivel együtt neveltette. Salamon a saját énjének hódoló tisztátalan és bűnös öntudat nyugtalanító kétes sejtelmeket ápolott Elemér szép vagyonának öröklése iránt. Hamar szeretett volna czélhoz jutni. . . . * Szeretett volna ő rendelkezni fölötté. . . . Még csefogatásokról és azok kiviteléről is gondolkozott. De hasztalan az ember iparkodása, ha nem járul hozzá az Isten áldása. Az ostor a végén szokott csattanni.

Eközben az idő telt, mult. Julcsa az árva leányka a vidék páratlan szépsége lett. A testi szépséggel párosultan nőtt a szelemesség, s ezzel együtt izmosodott benne a törhetlen erkölcsiség érzéke és a vallásos meggyőződés. Ugy, hogy ezek lettek neki — mint szoktak lenni minden hasonlónak — egyedüli biztos védpajzsai a leg-súlyosabb megpróbáltatások közepett és megtartói a retentő veszedelemmel fenyegető bukások szirtjei közt.

A kaczer világ csabos ingerei, a testiség minden kínálkozó élvei, a gyönyört nyújtó minden emberi szenvedélyek kísértetei, szívének a vallásosság nyugtotta védpajzsáról úgy hullottak vissza és semmisültek meg erkölcsiségének magas szirtjei előtt az alantasság posványában, mint a vad zivatarak által hajtott csapkodó jégcseppek, melyek büszkén emelkedő kősziklák ormaira hajtották, hol még a villám is nem rombolhatván, megszegyenülve, pirultan törik meg.

De alig lehet ily szólanai Mártáról, a Salamon leányáról, ki Julcsánál, az árva leánykánál mástél évvel nagyobb, de vele több év óta egyenlő nevelés és oktatásban részesült. Látszat után ítélve nem is hinné senki, hogy a két leányka mégis annyira távol áll egymástól, mint az ég a földtől.

A gyermek kiskorában elhanyagolt nevelését nagyon nehéz nagyobb korában alkalmazott nevelés által is helyreütni.

Azt szokták mondani: „a gyümölcs nem messze esik fájától“ és hogy: „jó fának jó gyümölcse.“

Itt e két leánykában e közmondások igazságát sokban teljesülve látjuk.

Megbocsáthatatlan bünt követnek el azon szülők, kik gyermekeiket nevelni és neveltetni elhanyagolják a kellő időben. A rossz gyermek csapása a társadalomnak. A gyermekeik nevelését elhanyagoló szülőknek még sirján is a nemzetek átká nyugszik. Róluk mondja az irás is, hogy az ő sorsuk itt e földön: Isten átká, szégyen és gyalázat, a más világon pedig örök kárhozat. A szülőknek itt nyilvánuló mulasztása előbb-utóbb keserűen megboszulja magát. Erre számtalan példa van.

(Folyt. köv.)

KISEBB KÖZLEMÉNY.

— **Helyreigazítás.** Püspök ur ö Nagyméltóságiga Hunyad kerületi bérma-utjának referense, a „Közművelődés“ legutóbbi számban, téves információk alapján Hátszegre vonatkozólag annyi valótanságot állít, hogy az ottani eseményeknek közvetlen észlelő tanuja lévén, idevágó közleményét a közvélemény félrevezetésének megállítására indokából helyreigazítás nélkül nem hagyhatom.

Téves referensnek első állítása, melylyel Hátszveget Hunyadmegye főhelyének nevezi. Hunyadmegye székhelye Déva s ha állítását az esperesi székhely iránti tekintetből vélte jónak megkoczkáztatni, akkor is tévedett mert az e lapok hasábjain szeptember elején közölt személyi hírek szerint Petroszény lett a jelenlegi Hunyad kerületi esperes székhelyül kijelölve.

A püspök fogadtatásának Referens által elhervasztott virágai, ime mily szépen nyitlak: a hegyen husz tagból álló diszes testület zajos éjjennel fogadta ö Excellentiáját, kit kocsijából kiszállva, a hitközség nevében először Wéber Béla főesperes-plébános és utána közvetlenül báró Nopcsa Elek ur ö méltósága szintén a hegyen viharos éljenekkel kísért szép beszéddel üdvozölt. Ö nagyméltósága szivélyes válasz-szavai után a báró ur meghívására az ö csinos, négyes fogatán, hosszú kocsi-sor kíséretében vonult be Hátszegre, hol a nép a templomot és templom előtti tért zsufotásig megtöltve, kíváncsian várta és örönujjongások között fogadta az érkező főpásztort. A templomban végzett imák és püspöki áldás után a plébániába vonult ö nagyméltósága, hol rendre a kerületi papság, r kath. egyházi tanács, kir. járásbíróság, m. kir. adóhivatal, városi tanács, román egyházak és tanító-testület tisztelgéseit fogadta. Valóban szivélyes fogadtatás, méltó az erdélyi püspökhöz! melyért ö nagyméltósága az egyes tisztelgő testületekhez intézett válasszaiban köszönetét és elismerését nem is késett kifejezni.

Október 3-ikán összeharangozáskor ö Excellentiája — az ünnepélyes szent misét tartandó — a templomba ment, hol akkor 5—6 ájtatoskodót talált. A szent mise alatt a nép rohamosan tódult a templomba, mi nem kis lármával történt, a hívek az evangelium olvasása alatt — elég szomorú! — tudatlanság vagy feledékenységből ülve maradtak, a bérma-czédulák a már megtelt templomban osztatván ki, hallható zajongás keletkezett, a bérma-szülők bérma-gyermekeiket s ezek viszont a bérma szülőket szent mise alatt nem egyszer hangos beszélgetés és tolongás között keresték. Ezen körülmények voltak indokai azon főpásztori mély fájdalommal tett nyilatkozatnak, hogy:

sok és hosszas tapasztalatai közben szent mise alatt ehhez hasonló figyelmeztelenséget, buzgóság hiányt s szinte hitközönnyé fajult magaviseletet templomban sehol sem látott. A fogadtatás mint fenebb is említém nagyon diszes lévén, arról ö Excellentiája említést sem tett szent beszédében s épen az főtévedése referensnek, hogy mégis a tulszigoru hivatalos fogadtatás miatt ad helytelenül és valótianul megróvó szavakat a főpásztori ajkakra, holott azok az Isten imádása iránti buzgóság hiánya miatt fakadtak pínaszra. A téves információkra fektetett valótlan állításokat a fenebbiekben helyreigazítván szivesen fejezem ki referens buzgósága iránt elismerésemet annál inkább, mert közleményének egvéb részeiben az eseményeket kellő élénkséggel hűen adja elé.

Tamási Áron.

— **III. választmányi gyűlés** tartott 1886. október 13-án Veszely Károly elnöklete alatt.

1. A közelebbi választmányi és közgyűlés jegyzőkönyvei — hiteleseknek fogadtatnak.

2. Új tagokul jelentenek: Reiner Zsigmond ügyvéd-jelölt Budapesten, Reiner János ügyvédjelölt Gyulafehérvárt, Kolombán Ágoston tanító Csikszent-Simonon. A jelentkezés örömmel fogadtatik, Reiner Zsigmond és Reiner János 1886. jan. 1-től kezdődőleg a II. Kolombán Ágoston pedig 1887. jan. 1-től kezdődőleg az I. szakosztályba igtatatnak, s az erről szóló disz oklevél nekik megküldetni határoztatik.

3. Mivel a székhelyről való eltávozás folytán a belső választmányi tagjai nagyon megkevesbütek a póttagok közül valóságos tagoknak behivatnak Takó, dr. Veress és Varga, póttagoknak pedig megválasztatnak Reiner Zsigmond és Butyka Sándor.

4. A lap kinyomtatójára a szerkesztő a vele kötött szerződés értelmében lapkésedelem miatt 43 frt büntetést rótt ki, s most annak engedését kéri a választmánytól. Mivel kérése a méltányosságig indokoltnak látszik és erős ígéretet tesz, hogy a lap megjelenése körül semmiféle rendtelenség ezután nem fog előfordulni, a kérés ezuttal szavazattöbbséggel egyszer s mindenkorra teljesítettik.

5. Jegyzőkönyvi hitelesítésre felkéretnek dr. Csernyi és dr. Szuchi. K. m. f.

— **Vidéki levél.** Főtisztelendő szerkesztő ur! Örömettel kebel-el sietek becses tudomására hozni, hogy egyházközségünk folyó év és hó 13-án öröm ünnepet ült. Ezt teszem azért, mert tudom, hogy főtisztelendőséged, mint e nemes község hű fia örvendeni fog az örvendőkkel...

Öröm ünnep vala ez ránk nézve, mert e napon legelőször árasztá szét kellemdus hangját templomunkban egy ujonan épített pompás kiállítású orgona tizenegy változatával, mely műnek minden egyes része a kiállító művész szakavatosságára, ügyességére vall. Építője teks. Kolonics István kézdivásárhelyi orgona építész, kinek nevét magasztalnom nem szükség, mert művei dicsérik a jó művészt és nem viszont. — Annyit azonban tájékozással mondhatok, hogy a bíráló bizottság azon véleményét nyilvánítá a mű felett, hogy ez a jóhírnévnek örvendő művész 178-ik új orgonáinak legtökéletesebbjei közé sorozható, mind a belfelszerelést, mind a külsint, mind pedig kellemes hangját tekintve.

E napon történt az új orgona megbirálása, a művész-től átvétele és a használatnak átadása is. A birálatot egy három tagú bizottság végezte t. kts. Baka János csikszentmártoni kántor elnöke alatt, P. Tima Dénes csikszentmártoni képezdei zenetanár, Bálint György nagykászoni kántortanító tag urakkal.

Jelen voltak, mint vendégek: mltsgs. Bilási Lajos kászonszéki egyházi főgondnok és nagy birtokos ur, ki jelen alkalommal az ünnepély szükségének fedezésére a községi bíró kezére 40 o. é. frtot méltóztatott adományozni, ismerve silány anyagi viszonyainkat, melyet jelen és más építkezések még silányabbá tettek, fogadja ezért forró köszönetünket! továbbá: tekintetes Bocskor Károly nagykászoni körjegyző, tekintetes Toth István kézdivásárhelyi szeszgyár tulajdonos, t. k. Kovácsi Bálint m. kir. postamester urak, a község érdemes lelkésze, kántora, tanító, egyház iskola és községtanácsa teljes számban és a hívők nagy száma.

A birálat délelőtti 9-től d. u. 5 óráig tartott 1 és fél órai megszakítással délben, — mely időt az étkezés vett igénybe. — A vizsgálat megejtése után a vizsgáló elnök t. kts. Baka János a publikum kívánatára néhány egyházi és világi darabot játszott, melynek hatása a hallgatók arczáról a meglepedést sugározta. Ezután a bizottság visszavonult, hogy az egyetemleges ítéletet megállapíthassa. Azután az ítélet mondatott ki, de olyan volt ez, hogy a szerződő felek egyikét teljesen kielégíté, másikát pedig nem sujtá, mert a talált hibák oly lényegtelenek, hogy azokat csakis egy ily és ehez hasonló szigorú vizsgálat után lehet felfedezni, milyent ezen bizottság jelen alkalommal végezt.

A hivatalos teendők bevégezése után az e célra rendezett társas vacsora következett, melyen a szebbnél szebb felköszöntések váltogatták egymást, miután mindnyájan testileg is kielégítve lettünk, szívélyes bucsuzás és kézzszorítások után lakásainkra tértünk, szívünk azon általános óhajával, hogy a Mindenható óltalmazza ezen új alkotmányt minden véstől, hogy sokáig szolgálhasson a templomunk diszére, Isten dicséretére és a hívők ajtosságának emelésére! Ezek után kitartó, ép erőt és egészséget kívánva maradtam főtisztelendőségnek — hiváratja — de alázatos szolgálja: ifj. Csoboth István, tanító.

— **Hálanyilvánítás.** A magas m. kir. kincstár kegyurasága alatt diszlo offenbányái róm. kath. templom 1786-ik évben épült torony nélkül. Egy század lezajlása alatt, műveltetvén a kincstári bányászat és kohászat, sok boldog napokat látott e hitközség; de azért a harangok holmi korhadt faharang-lábokon busongtak, hiányozván a templom mellől az égre mutató ujj, a harangok illő trónusa.

Most egy század múlva, sok kérelmezés után, a magas kegyur egy kőtorony emelését határozta el, melyhez 1064 frt költséget munkabér, mész és fa-ár fejében a magas kegyur ad; a szükségeltető bányakő és porondanyagokat 309 frt 7 kr költséggel, valamint 183,00 kézi napszám árában 128 frt 79 kr a hitközség tartozik szolgáltatni.

Már 15 év óta lévén beszüntetve a kincstári bányászat és kohászat, e jobb sorsra érdemes fűrgé bányász-

nép egy része elvándorolt, nagyobb része pedig az itten társulati bányánál tengődik havi 8—10 frt fizetésen; miért is rendes ravartal keresztülvinni nem lehetvén, aláírás ívet nyitottunk s adakoztak a helyi hívek s más jó lelkű emberek.

I. **Offenbányán:** Lázár Kristóf 10 frt Wach Mátyás 10 frt a „Ferencz és Borbára“ bányatársulat 50 frt Lászlófy Géza 5 frt 4 kmtr követ s 4 kmtr porondot. Tersanszki Mihály 5 frt. Wechsler Ferencz 10 frt. Botár József 1 frt, 4 kmtr követ s 2 kmtr porondot. Stojka János 2 frt. Id. Kolosy Sándor 3 frt. Ifj. Kozomos János 1 frt 25 kr. Kozomos Gyula 2 frt. Orbán Ferencz 2 forint. Nászdói István 2 frt. Hailer István 1 frt. Refler Mátyás 3 frt. Payer Károly 3 frt. Ebergényi András 1 forint. Bodnár Ferencz 2 frt. Pap János 5 frt. Eröss Antal 5 frt. Özv. Predeticsné 1 frt. Ft. Dáncs János, gr. kel. esperes 5 frt. Lázár Gyula 3 frt. Id. Kozomos János 2 frt. Wechsler Mátyás 10 frt. Ifj. Kolosy Sándor 2 frt. Eröss Antalné 2 frt. Payer Gyula bányász 1 frt 50 kr. Payer József bányász 2 frt. Ruzs György 2 frt. Löwy Rozália 5 frt. Löwy Herman 2 frt. Özv. Pap Jánosné sirmalmas, 5 frt. Bodnár János 5 frt. Muntyán János 1 frt. Szabó Lujza tanító 3 frt. Lóf Leopold 50 kr. Máhr Cecília 1 frt. Muntyán Valéria 1 frt. Páska Antal bányász 2 frt. Dán Antal bányász 1 forint. Ruzs Vasi'ie 1 forint. Boér Teréz 1 forint 50 krajczár.

II. **Verespatakról:** Özv. Máhr Ferenczné 2 frt. Dávid-Zeik-Rosa 1 frt. Id. Dávid-Zeik-János 1 frt. Trifán György 50 kr. Bodnár Károly 1 frt. Moldován Lajos 2 frt. Ajtai János 1 frt. Ebergényi Mózes 2 frt. Áron Bálintné 50 kr.

III. **Topánfalváról:** Révay Lajos kincst. erdész 10 frt. Pfalcz Frigyes erdész 10 frt. Petersberger Frigyes kincst. főerdész 2 frt. Ersek Elek orvos 1 frt. Zarándi Károly megyei erdész 5 frt.

IV. **Tordáról:** Rediger Béla főjegyző 1 forint. Rednik Gergely fináncz-biztos 2 forint. Galandauer Abraham 3 frt.

V. **Toroczkáról:** Csongvay Lőrincz szolgabíró 1 frt. Asztalos Gábor s. szolgabíró 50 kr.

Fogadják a nemes keblű adakozók a nyilvánosság terén is a hitközség leghálásabb köszönetét.

P á s k ó A n t a l, s. k. L á z á r K r i s t ó f, s. k. plébános. algondn. k.

— **Vidéki levél.** Nagy-Kászón, 1886. október hó. Főtisztelendő ur! Becses engedelmével a „Közműve ödés“ hasábjain nyilvánosságra kívánok hozni egyet-mást rövid, de lelketem örömmel eltöltő tapasztalataimból. Valás tekintetében olyan a nép szíve, mint a jó talaju termőföld. Szorgalmas munka által idejekorán megművelve, bő terméstremélhetünk. Ellenben szolgálai és bérenczmunka, vagy rendes időben elhanyagolt művelés után csak gyenge termésre számíthatunk és könnyen megtörténhetik, hogy — a különben jó talaju föld — buja gazzal, burjánnal fizet. Mert semmi föld sem alkalmasabb a burján-termésre, mint az elhanyagolt talaju föld. Ezt nagyon jól tudják a földműves gazdák. Valamint jól tudják az Úr munkásai, a nép vallási életét szíven hordozó papság. Az alsíki papság, ugy a jelenben, mint a multban buzgó munkásnak mutatta magát. Közélebről — október 12-én tartott őszi korona ülésén is, több fontos határozata között, egy olyat is hozott, mely a vallásosság-nak, ugy fejlesztésére, mint megőrzésére és ápolására a

legalkalmasabb. Történeti tény ezért hosszas bizonyításra nem szorul az, hogy a Mária-tisztelet legalkalmasabb a vallásosság megőrzése, fejlesztése, és ápolására. Ezt ragadta és karolta fel tehát az alsziki papság nevezett koronagyűlésében, midőn határozta: hogy a Jerikot Mária (francia) által „Eleven olvasó“ czimén felállított, XVI. Gergely pápa által „Benedictes Domino“ apostoli levelében jóváhagyott és bucsukkal gazdagított, legujabban pedig a Mária tiszteletért annyira lelkesülő P. Angehikusz által újra szervezett „Elő rózsafüzér társulatot“ szervezni, terjeszteni, vezetni, ápolni fogja. (Ezen társulat Jerikot Mária szervezete szerint és „Eleven olvasó társulat“ czimén Alcsik több községében meg volt már régen.) Hogy pedig e társulat megalakításához szükséges felhatalmazási okmányt megnyerhesse, nemkülönb a társulati olvasóknak sz. Domokos-féle sz. bucsukkal összekötött megáldásait eszközölhesse az illetékeknek és tulajdonjoghatósággal bíró dominikánusoknál: elhatározta a korona, hogy érdemekben gazdag főesperesje által püspök urunk ő Excellentiájához fordul, miszerint engedje meg a kellő lépések P. Angehikusz közvetítése mellett való megtehetését.

Nevezett olvasó-társulat iránt nagy a lelkesültség kivétel nélkül alcsik minden községében. Így -- hogy Cicero pro domo szóljak — Nagy-Kásonban már harminczket rózsát (480 tagot) számlál. Bizva a nép Mária tisztelete iránti lelkesültségében, valamint a lelkesültség fentartása és fokozására alkalmazásba vett eszközök hatásában, jövőben szaporodni fog a rózsák száma. A társulat jelen szervezete mellett nyolcz hónapos — f. évi márcziusában lön ügybuzgó plébános ur által megalakítva. Kásonban is régtől fogva fenállott a „sz. olvasó-társulat.“ Ehez járult egy különálló és minden más hason társulattól független „oltár-egylet.“ Ez utóbbiról megjegyzendő, hogy megszűnt egy két három évvel ezelőtt. Megszűnésének okát könnyű kitalálni. Egyfelől a népre nehezülő nagy teher, másfelől az par és jövedelem pangás okozta azt. Azonban szép emléket hagyott maga után a templom díszítése, tempiomi ruhák és edények beszerzése körül. E két társulat (nevezhető testvér-társulatnak a tagok azonossága miatt) egyesült az „Elő rózsafüzér társulatban“ és ennek egy nagy részét képezik. De vannak új tagok is, vagyis olyanok is, kik előbb sem a „sz. olvasó társulatba“ sem az „oltár-egyletbe“ nem tartoztak.

A Mária tisztelet élénkítése czéljából minden hónap első vasárnapja délutánján összegyűjtetnek a tagok s a titkok kisorsolása mellett Máriáról és tiszteletéről felolvasások tartatnak ügybuzgó plébános ur által. E felolvasások folyó október havában, — mint a mely az olvasóra van szentelve, — minden vasárnap megtartatnak. Örömmel s lelkesedéssel vesz részt a nép a felolvasásokban, úgy, hogy a jó terjedelmes iskola-terem, mindig te van hallgatókkal. A felolvasásokat Mária énekek zengedezése fejezi be. A szövekről is e hónapban a sz. olvasó és annak titkai voltak és lesznek fejtetve.

Hogy pedig ezen eszközök mennyire célra vezetők, mutatja a szép redmény. Mutatja a jelenlegi rózsák szép száma és naponkinti szaporodása, valamint az is, hogy a nép e hónapra elrendelt olvasó ajátoságon — daczára elfoglaltságának — szép számmal veszen részt.

Tiszteltessék Mária mindenhol, de kivált Mária házában — édes magyar hazánkban. K. I.

I R O D A L O M.

— **Vezérkönyv az elemi népiskolai kézimunkák tanításához. Tanítók, képezési növendékek és szülők számára.** Irta Orelt Lajos kir. kath. Teréz-árvaházi tanító. I. füzet. A szöveg közé nyomott számos ábrával. A benyomott tanmenet az 1885. orsz. kiállításra nagy eredménnyel lett kitüntetve. Nagy-Szeben. Szerző tulajdona. 1886.

Az előttünk fekvő, 72 lapra terjedő műnek tartalma

a következő: előszó, bevezetés, a borsó munkákhoz szükséges anyagok és vesszők, mértani és szépészeti alakok, kertesi gazdasági eszközök, mértani testek, butorok és az a b c betűi.

Szerző előszavában, valamint a bevezetésben is a kézimunka tanításának szükségességét, fontosságát fejtegeti. A kézimunka tanítás eszméje — ugymond — már a 15-ik században foglalkoztatta a paedagogusokat. Az 1882. évi orsz. tanítói képviselői gyűlésen Gönczi P., legnagyobb tanfériaink egyike, a kézimunkát a tanítás középpontjának nevezi. A kézimunka — mondja továbbá szerző — nemcsak azért követel helyet magának a népiskolai oktatásban, mert az a gyermek kézügyességének, szép érzékének egyik leghatalmasabb fejlesztő eszközül tekinthető, hanem azért is, mert annak jótékony befolyása alatt fejlődik a takarékosági ösztön, alakul a jellem, erősül az akarat-erő, nyer tápot a munkakedv és munkaképesség.

Szerző az imént felsorolt tananyagot, mely tulajdonképen a népiskola I. osztályának képezi tananyagát, a következő eszközökkel és tanmenetben dolgozza föl.

Eszközei: a) gömbölyű fenyőfa-vesszők, (szilánkok) b) borsó, magyszemű, kerek, (lágyított állapotban); c) egy kis kés, mellyel a vesszőket hegyesre faragjuk, d) egy dm. hosszú s centiméterére t're osztott vonalzó, mellyel a mérést eszközöljük.

Tanmenete a mértani és szépészeti alakok elkészítésében: vessző fekvő állásban, mindkét végén egy egy borsószemmel; derékszög, háromszög, négyyszög, téglalány; négyyszög egy és két átlóval, ötszög, hatszög, nyolczszög, négyyszögű csillag, hatszögű csillag.

A kertesi és gazdasági eszközök elkészítésében létra, sarló, (a sarló vasát czukor-papirból kivágott félkör fogja képezni) kasza, lapát, villa, gereblye, fűrés.

A mértani testek elkészítésében 3 oldalú gula és hasáb, 3 oldalú kettős kup, koczka, 4 oldalú csonka gula, 4 oldalú kettős gula, 4 oldalú hasáb.

A butorok elkészítésében: szék, pód, ágy, asztal.

Az „abc“ betűi sorrendben.

Mir most lássuk, mennyiben felel meg szerző ama követelménynek, hogy a kézimunkát a tanítás középpontjává kell tennünk.

Szerző a mértani és szépészeti alakok előállítására alkalmával most összeadási és kivonási, majd szorzási és osztási gyakorlatokat vezetett a gyermekekkel. Midőn elő a kertesi és gazdasági eszközök, valamint a butorok előállítására kerül a sor: akkor a beszéd- és értelemgyakorlatoknak áll szolgálatában. Az „abc“ betűinek előállításával meg az irva-olvasásnak tesz hasznos szolgálatokat.

A fönnebbi mondottakból nyilván kiviláglik, hogy szerző jelen művével a kézimunka tanításában egy oly vezérfonalat nyújt a magyarhonai tanítók kezébe, mely megfelelő lelkesedés mellett, minden kétséget kizárólag, áldásdus sikereket termend a népiskolai oktatás eme ágában.

A mű technikai kiállítás tekintetében is teljesen megállja a maga helyét.

Ennyit az I. füzetéről. Reméllem, hogy nemsokára lessz alkalmam a vezérfonalnak többi füzeire nézve is megtenni tárgyilagos kritikámat. (Az egész mű 4 füzetből áll.) Addig is ismételtelen a legmelegebben ajánlom a nevezett művet t. tanítótársaim becses figyelmébe.

Spaller József, róm. kath. főlempi tanító.

— Megjelent: „**Havi Közlöny**“ az elméleti és gyakorlati lelkipásztorság köréből. IX. évf. októberi füzet szerkesztik: Tokody Ödön és Patzner István (Uj-Pécs Torontálmegye). Tartalma: Az aggályoskodokkal való bánásmód. — Néhány eset a gyónatószéki lelkipásztorkodás köréből. — A „S. Congr. Inquisit“ a keresztelés és temetésre vonatkozó határozatai. — A holtak elégetéséről. — Venerabili Clero Archi. Dioecesis strigoniensis tam

